

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 3. februarja, ob: 8.00 Radijski dnevnik; 8.30 Glasbene podobe; 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojanu; 10.30 Mladinski oder: »Sanja - polna glava spanja«, radijska igra (Žarko Petan); 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Kmetijski tednik; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Nediški zvon; 15.00-19.00 Sport in glasba ter prenosi z naših prireditev; 19.00 Radijski dnevnik.

■ PONEDELJEK, 4. februarja, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Narodnozabavna glasba, Koledar; 7.40 Pravljičica; 8.00 Kratka poročila; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Georges Bizet: Čudežni zdravnik, operna enodejanka; 11.30 Beležka; 12.00 Smer: slovenske gore; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glas »frajtonarce«; 13.30 Glasbena priloga; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroški kotiček: »Jakec Vohljač, otroški detektiv«; 14.30 Glasbeni listi; 15.00 Iz šolskega sveta; 16.00 Iz svetovne zakladnice pripovedništva; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Pianist Johannes Kropfisch; 18.00 Kmetijski tednik; 19.00 Radijski dnevnik.

■ TOREK, 5. februarja, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Narodnozabavna glasba, vmes: Koledar; 7.40 Pravljičica; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Almanah: Med Brdi in Jadranom; 8.40 Slovenske popevke; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Oddaja za otroški vrtec; 10.20 S koncertnega in opernega repertoarja; 11.30 Beležka; 12.00 Filmskemu ustvarjanju naproti; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Povejmo v živo; 15.00 Mladi mladim; 16.00 Veter raznaša besede; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Pianist Johannes Kropfisch; 18.00 Renzo Rosso: »Tuje telo«; 19.00 Radijski dnevnik.

■ SREDA, 6. februarja, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Narodnozabavna glasba, Koledar; 7.40 Pravljičica; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Almanah: Gospodarska problematika; 8.40 Slovenske popevke; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 S koncertnega in opernega repertoarja; 11.00 Oddaja za 1. stopnjo osnovne šole; 11.30 Beležka; 12.00 Liki iz naše preteklosti; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Zbor »Marlj Kogoj« iz Trsta, sekstet »Slomšek« in zbor »Fantje izpod Grmade«; 13.40 Glasbena priloga; 14.10 Povejmo v živo; 15.00 Kocka na kocko; 16.00 Od Milj do Devina; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Mi in glasba; 18.00 »Poezija slovenskega zapada«, primorski pesniki v analitičnem prikazu Tarasa Kermaunerja; 19.00 Radijski dnevnik.

■ ČETRTEK, 7. februarja, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Narodnozabavna glasba, Koledar; 7.40 Pravljičica; 8.00 Kratka poročila; 8.40 Slovenske popevke; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 S koncertnega in opernega repertoarja; 11.00 Oddaja za 2. stopnjo osnovne šole; 11.30 Beležka; 12.00 Sestanek ob 12h; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Povejmo v živo; 16.00 Na goriškem valu; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Mi in glasba: Polifonski zbor iz Staranzana; 18.00 Primorska diaspora v svetu; 19.00 Radijski dnevnik.

■ PETEK, 8. februarja, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Narodnozabavna glasba, Koledar; 7.40 Pravljičica; 8.00 Kratka poročila; 8.40 Slovenske popevke; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Skladbe na Prešernove stihe; 11.00 Oddaja za srednjo šolo; 11.30 Beležka; 12.00 Spoznavajmo ribe našega morja; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Zborovska glasba; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Povejmo v živo; 15.00 V svetu filma; 16.00 Iz zakladnice pripovedništva; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Nabožna glasba; 18.00 Kulturni dogodki; 19.00 Radijski dnevnik.

■ SOBOTA, 9. februarja, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Narodnozabavna glasba, Koledar; 7.40 Pravljičica; 8.00 Kratka poročila; 8.40 Slovenske popevke; 9.00 Glasbeni mozaik; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Repentabor 1984: glasbeni popoldnevni stare in sodobne glasbe; 10.55 Slovenske ljudske pesmi; 11.30 Beležka; 12.00 »Glas od Režije«; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroški kotiček: »Igrajmo se pravljice«; 15.00 Z Gershwinom od popevke do opere; 16.00 Naša šolska obzorja; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Mi in glasba: simfonični orkester konservatorija »Tartini«, ki ga vodi Stojan Kuret; 18.00 Dramska vetrovnica: Zora Tavčar: »Slovenska beseda«; 19.00 Radijski dnevnik.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »Novi list« — Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157 — Odgovorni urednik: Drago Legiša — Tiska tiskarna Graphart, Trst, ulica Rossetti 14, tel. 772151

Taras Kermauner o Kraljevih freskah na Primorskem

Tone Kralj, čigar 10. obletnico smrti obhajamo prav letos, je eden tistih likovnih umetnikov, ki je znal s svojim čopičem ustvariti ne samo odlične umetnine, ki krasijo številne cerkve, kapele in hiše na Primorskem, temveč je svoje umetniško delo vedno povezoval tudi z narodnim življenjem. Barve, ki jih je uporabljal posebno v svojih delih pod fašizmom, motive, ki jih je slikal po naših cerkvah, značilni obrazi znanih ljudi in celo oblastnikov, ki jih je slikal kot Pilate, Judeže, hudiče itd., so pomenili in še pomenijo veliko narodnoobrambno šolo in velik moralni nauk.

O Kraljevem delu po Primorski je v ponedeljek 28. t.m. govoril Taras Kermauner na večeru, ki sta ga priredila v Peterlinovi dvorani v Trstu Kulturno združenje Most in Društvo slovenskih izobražencev.

Pisatelj in esejist Taras Kermauner se je v svojem razmišljanju osredotočil predvsem na Kraljeve freske v Avberu. To kraško vas dobro pozna, saj ima v njej svoj drugi dom. Predavanje pa mu je pomenilo priložnost, da je prisotne in širšo javnost opozoril na propadanje Kraljevih fresk in drugih njegovih del širom po Primorski.

Zanimiva in bogata debata, ki je poglobila Kraljevo delo na tem področju, je bila tudi priložnost za analizo umetnikove življenjske poti, Ščekovih vplivov na umetnika, izrazne moči njegove simbolike, prostorske kompozicije itd.

V debato so posegli tudi strokovnjaki, ki so občinstvu obrazložili težave ob podobnih kulturno in umetniško - varstvenih delih.

Da pa ponedeljkov večer o Kraljevem umetniškem in narodnoobrambnem delu ne bi izzvenel v prazno, so prireditelji dali pobudo za ustanovitev sklada za popravilo Kraljevih fresk v avberski cerkvi. Organizatorja sta se obvezala, da bosta na to pobudo primerno opozorila zamejsko javnost, nekateri pa so že po predavanju segli v žep za začetne vsote v okviru te koristne in kulturno zelo hvale vredne nabirke.

— o —

Papež bo obiskal Kubo?

Visoki cerkveni dostojanstveniki, ki spremljajo papeža Janeza Pavla II. na zadnjem obisku v Latinski Ameriki, so izjavili, kako jim ni znano, da bi bil papež prejel vabilo, naj obiše Kubo. Niso pa izključili možnosti, da bi se papež ustavil tudi na Kubi med kakim svojim prihodnjim obiskom v Latinski Ameriki.

Pred kratkim je bila na Kubi delegacija ameriške škofovske konference. Ob svojem povratku v domovino je nadškof v Bostonu Bernard Law izjavil, kako se predsednik Fidel Castro strinja, naj bi se srečal z nekaterimi cerkvenimi predstavniki na Kubi, ki so predvsem zaskrbljeni zaradi pomanjkanja stikov med Cerkvijo in državo. Nadškof je pristavil, da je kubanski voditelj pripravljen tudi pregledati seznam političnih jetnikov, za katere škofje upajo, da bodo izpuščeni. Fidel Castro pa je po izjavah nadškofa v Bostonu pripravljen na srečanje s kubanskimi škofi, s katerimi bi razpravljajal o položaju Cerkve na Kubi.

Ob 40-letnici osvoboditve Auschwitza

V Auschwitzu, ki se po poljsko imenuje Oswiechim, so te dni proslavili 40. obletnico osvoboditve tega največjega nacističnega koncentracijskega taborišča. Do osvoboditve je prišlo 27. januarja 1945.

Nacisti so v tem uničevalnem taborišču pobili okrog štiri milijone ljudi, ki so bili jetniki iz 26 narodnosti. Med njimi je bilo največ Judov in sicer zlasti iz Poljske, Sovjetske zveze, Jugoslavije in Francije.

V Auschwitzu je umrl tudi pater Kolbe, katerega je leta 1982 papež Janez Pa-

vel II. proglasil za blaženega. Kolbe se je ponudil za smrt namesto nekega drugega jetnika, ki je bil družinski oče.

Ob zadnji proslavi je bil omenjen tudi zloglasni zdravnik Mengele, ki je delal poskuse na jetnikih ter je odgovoren za smrt preko 400 tisoč oseb. Ta je menda ob koncu vojne zbežal v Južno Ameriko ter ga antinacisti že ves ta čas iščejo. Mengele je delal zlasti poskuse na 1.500 judovskih dvojčkih, od katerih jih je preživel 180. Ti prisegajo, da hočejo najti in izročiti pravičnika tega nacističnega zločinca.

Bolgari preganjajo turško manjšino

Turški ministrski predsednik Ozal je te dni prvič uradno vzel na znanje nasilje, ki ga izvajajo Bolgari nad pripadniki turške manjšine v mejah svoje države. Pri tem pa je bil šef turške vlade zelo umirjen in je dejal, da ti incidenti niso novost, problem pa bi bilo treba reševati na osnovi dialoga med Ankaro in Sofijo. Ozal je še pristavil, kako važno je, da je o teh incidentih obširno poročalo zahodno časopisje.

Turški tisk je manj rezerviran. Že ne-

kaj časa s poudarkom poroča o nasilju, ki ga nad Turki izvajajo bolgarski policijski organi. Med drugim skušajo Bolgari nasilno spreminjati priimke pripadnikom turške manjšine. Še hujša pa so poročila, po katerih je bilo večje število Turkov v Bolgariji tudi pobitih. Umirjena reakcija ministrskega predsednika Ozala vzbuja domnevo, da bo skušala Turčija priskočiti svoji manjšini v Bolgariji na pomoč po mirni poti pogajanj.

Kakšna naj bo bodočnost pristanišč na Gornjem Jadranu

V kongresnem središču Pomorske postaje v Trstu je bila pred dnevi deželna pristaniška konferenca. O bodočnosti pristanišč na Gornjem Jadranu so razpravljali predstavniki oblasti, poslovnih krogov in delavskih sindikatov.

Z različnih zornih kotov so bile poudarjene nekatere temeljne točke, ki so v korist vseh treh pristanišč Furlanije - Julijske krajine, to je Trsta, Tržiča in Porto Nogara. Zavrtni so bili kakršnikoli spori med tremi pristanišči, ki bi utegnili nastati zlasti glede investicij.

Objavljeno je bilo, da je deželna uprava dala pobudo za pristaniško desetletko 1985 - 1995, po kateri bodo nakazali 600 milijard lir. Trst, ki ima veliko mednarodno vlogo, bo dobil 385 in pol milijarde lir, Tržič 137 milijard ter Porto Nogaro 35 milijard. Z novo organizacijo pristanišč naj bi rešili krizo pomorskega prometa ter zagotovili večjo finančno, upravno in operativno avtonomijo pristaniščem naše dežele. To velja zlasti za Trst, skozi katerega gre največ tujega tranzita v Italiji.

Kljub deficitu 2 milijard lir je Trst lani dosegel v trgovinskem prometu nov zgodovinski višek ali 14 milijonov 753 tisoč ton. To pomeni porast za 12 odstotkov v primeri z letom 1983.

Promet s trajekti ro-ro se je lani dvignil od 251.000 na 310.000 ton, kar pomeni povečanje za 23%. Število kontejnerjev pa se je povečalo od 77.838 na 85.804 ali za 10,2 odstotka.

Dosedanji predsednik pristanišča je povedal, da se obračun kake pristaniške ustanove ne tiče samo algebrične vsote »dati in imeti«. Trst je edino izmed velikih zgodovinskih luk Italije, kateri je uspelo uresničiti predupokojitveni ukrep, po katerem je pristanišče zagotovilo likvidacijo in pokojnin o 337 uslužbencem pristaniške ustanove ter 290 članom enotnega delavskega pristaniškega združenja.

Predstavniki pristaniške uprave so tudi povedali, kako so z Avstrijci razpravljali o trajekti med Trstom in Grčijo. Za ta

načrt se močno zanimajo avstrijski in nemški krogi ter bi tudi pospešil uresničenje tako imenovanega načrta jadranske poti za zvezo med Evropsko gospodarsko skupnostjo in njeno novo članico Grčijo. Trajekta bi se lahko poslužili ne samo turisti, marveč tudi tovornjaki.

Povprečni stroški za potovanje tovornjaka na 1.200 kilometrov poti skozi Jugoslavijo v Grčijo ob teži 40 ton znaša pol milijona lir. K temu je treba dodati še stroške za avtocestno prehodnino, za bencin, za obrabo vozila in podobno.

Tržaški predstavniki so zavrtni stališče ministra za prevoze Signorileja, ki zagovarja trajekte med Brindisijem in Grčijo. Iz Brindisija v obratni smeri morajo tovornjaki po avtocestah Italije ter ostale Evrope. Gre za stroške kakih 400 milijard lir, ki potrjujejo, da je jadranska vodna pot cenejša. Zaradi nižje cene vodne poti se tudi razpravlja o prekopu Jadran-Soča-Sava-Donava-Črno morje, čeprav je ta načrt za zdaj morda videti fantastičen.

Poročevalci, govorniki in debaterji na deželni pristaniški konferenci so se strinjali, da je tesna povezava med pomorskim ter splošnim gospodarstvom Furlanije - Julijske krajine, všteti zaposlitev. Pozitivno je dejstvo, da dobro napreduje gradnja avtomobilske ceste od Vidma proti Avstriji in Srednji Evropi. Negativno ostaja počasno delovanje državnih železnic in carinske uprave. Enako je negativno dejstvo, da še ni prišlo do gradnje predora pod Monte Croce Carnico za hitrejšo povezavo med Bavarsko in Trstom.

Ni dovoljeno pozabiti, da je Furlanija - Julijska krajina obmejna dežela Italije in Evropske gospodarske skupnosti ter igra veliko vlogo v mednarodnih gospodarskih stikih. To je bilo tudi ugotovljeno na lanski konferenci številnih perifernih obmorskih dežel Evropske gospodarske skupnosti, ki je bila v Trstu. Zasedanja v Gračežu o prekopu Jadran - Donava pa sta se udeležila celo zunanja ministra Italije in Jugoslavije.

Končno — je bilo rečeno na zadnji deželni pristaniški konferenci — je treba pristanišča Furlanije - Julijske krajine organizirano vključiti v državni načrt za prevoze na podlagi zakona 245 z dne 15. junija 1984. Za razvoj pomorskega gospodarstva v naših krajih sta pristojni tako država kot dežela ter morata ena in druga opraviti svojo dolžnost, všteti — da ponovimo — za ladjedelništvo ter zaposlitev.

Politični, gospodarski in sindikalni krogi imajo skupno odgovornost za hitro in uspešno izvedbo pristaniške desetletke 1985 - 1995.

E. V.

— □ —

TERORIZEM V FRANCIJI

V Franciji je naredila globok vtis vest, da je pod streli zločincev padel general Rene Audran, glavni ravnatelj urada za mednarodne odnose v obrambnem ministrstvu. Odgovornost za ta zločin si je prevzela skrajno leva organizacija Action directe. Glavni tajnik francoske socialistične stranke Iospin je odločno obsodil atentat in izrazil upanje, da to nasilno dejanje ne bi pomenilo preobrata na slabše, kar zadeva teroristično dejavnost v Franciji. Glasnik republikanske stranke pa je odločno grajal sedanjo socialistično vlado, kateri je očital, da popušča pred skrajno levico, zlasti pred skupino Action directe. Glasnik republikanske stranke je opozoril, kako je sedanja vlada že leta 1981 podelila amnestijo pripadnikom že omenjene organizacije. Solidarnostno brzojavko francoski vladi je ob novem zločinu posredoval tudi italijanski obrambni minister Spadolini.

PROTIJEDRSKO ZASEDANJE

V New Delhiju so se sestali predstavniki šestih vsedravnih vlad in razpravljali o vprašanju razorožitve. Gre za države, ki ne razpolagajo z jedrskim orožjem. Te so Argentina, Mehika, Grčija, Švedska, Tanzanija in Indija. V skupnem dokumentu predstavniki že omenjenih držav pozivajo vse jedrske sile, se pravi Združene države, Sovjetsko zvezo, Kitajsko, Veliko Britanijo in Francijo, naj naredijo konec oboroževalni tekmi in naj zmanjšajo svoje vojaške potenciale, da se prepreči jedrska vojna, se pravi najhujše. Na zasedanju v New Delhiju so bili prisotni argentinski predsednik Alfonsin, grški ministrski predsednik Papandreu, mehiški predsednik Miguel De La Madrid, švedski ministrski predsednik Olaf Palme, predsednik Tanzanije Niere in indijski ministrski predsednik, ki je bil tudi gostitelj, Radživ Gandhi.

DISCOVERY SE JE VRNIL NA ZEMLJO

Ameriško vesoljsko vozilo »Discovery« se je vrnilo na Zemljo in je redno pristalo na oporišču Kennedy na Floridi. Shuttle, kot je poljudno ime vesoljskega trajekta, je krožil okrog Zemlje približno tri dni, njegova misija pa je bila tokrat odeta v strogo tajnost. Na krovu je bilo pet vesoljcev, ki so vsi pripadniki ameriške vojske. Glavni cilj tega poleta je bil izstrelitev tajnega satelita za prisluškovanje telekomunikacijskih pogovorov nad območjem Sovjetske zveze. Misija Discoveryja je bila tajna do tolikšne mere, da Amerikanci niso javili niti podatkov o tirnici.

Obnovljeno kulturno društvo v Gročani

Obnovitev kulturnega društva v Gročani prav gotovo pomeni veliko pridobitev za našo narodno skupnost. Že več časa je bilo v vasi, posebno med mladino čutiti željo po obnovitvi prosvetno-kulturne dejavnosti.

Občni zbor je društvo imelo v soboto, 26. januarja, v prostorih srenjske hiše, kjer se je za to priložnost zbrala velika množica občanov in gostov, med katerimi je bil tudi župan dolinske občine Edvin Švab.

Občni zbor je vodila Vilma Abrami, glavna poročila pa so prebrali Igor Racman, Damjan Ražem in Branko Grahonja. Gre za skupino mladih vaščanov, ki so se že pred časom zavzeli za obnovitev kulturnega delovanja v vasi.

Na občnem zboru so poročali o opravljenem pripravljalnem delu; Branko Gra-

honja pa je ob tem obrazložil društvene načrte v letošnjem letu. Tako so napovedali Prešernovo proslavo, praznovanje pusta ter proslavo ob 40-letnici osvoboditve.

Občni zbor je vzbudil pozornost širšega kroga ljudi, posebno predstavnikov sosednjih kulturnih društev, ki so pozdravili to pomembno kulturno pobudo v Gročani. Tako je občni zbor obnovljenega društva »Krasno polje« pozdravil župan dolinske občine Švab. V imenu Zveze slovenskih kulturnih društev pa je pozdravil predsednik Marko Kravos. V imenu Kmečke zveze je prisotne pozdravil Edi Bukavec. Prebrali so tudi nekaj pozdravnih pisem in voščil.

Gročanskemu društvu Krasno polje ob njegovi obnovitvi želimo veliko uspehov pri nadaljnjem delu za kulturno in narodno rast.

»Da mu ne bo treba zardeti«

Ožji odbor senatne komisije za ustavne zadeve je bil na začetku tega tedna v Trstu, Gorici in Vidmu, kjer je na srečanjih s predstavniki deželne vlade in deželnega sveta in s predstavniki vseh treh pokrajinskih uprav poslušal izvajanja o problematiki celovite zakonske zaščite slovenske manjšine v Italiji. V ožjem odboru so bili med drugimi predsednik komisije, socialist Garibaldi, slovenska senatorka, komunistka Jelka Grbec in demokristjan iz Vidma Beorchia.

Ko pišemo te vestice, smo še vedno pod vtisom izvajanj predsednika tržaške pokrajine Marchia od Liste za Trst, ki je senatorjem tolmačil — tako piše v listini, ki jo je izročil časnikarjem — svoje mnenje in mnenje odbora, ki mu predseduje. Marchio je uvodoma smatral za potrebno poudariti dvoje: 1. zaščita ne more pomeniti priznanja gospodarskih in političnih prednosti manjšini in 2. pri zaščitnih ukrepih je treba upoštevati številčno moč manjšine, češ da tako predvidevata tudi oba sporazuma med političnimi strankami o sestavi tržaškega občinskega in pokrajinskega odbora. Predsednik Marchio se je dalje zavzel za to, da bi osrednja vlada izoblikovala svoj zakonski osnutek, češ da more edina nudi-

SLOVENSKA PROSVETA in DRUŠTVO SLOVENSKE IZOBRAŽENCEV
vabita na
PREŠERNOVO PROSLAVO
v ponedeljek, 4. februarja, ob 20.30
— govor dr. France Bučar
— izid literarnega natečaja Mladike
— priznanje Mladi oder
— nastop mešanega zbora »Milan Pertot« iz Barkovelj
Trst, Peterlinova dvorana, Ul. Donizetti 3.

ti jamstvo, da ne pride do kakih neravnovesij, ki bi jih ne mogli odpraviti.

Izvajanja tega gospoda nas ne bi niti v najmanjši meri prizadela, če v njegovem pokrajinskem odboru ne bi sedel tudi prof. Zorko Harej, ki je poleg vsega politični tajnik Slovenske skupnosti na Tržaškem. Vprašamo se — in z nami gotovo mnogi člani SSK — kako je še mogoče sodelovati na politični in upravni ravni z ljudmi, ki se pred tako kvalificiranimi predstavniki zakonodajne oblasti ne pomišljajo zatrjevati nekaj, s čimer se ena komponenta koalicije nikakor ne more strinjati. Kdaj je n. pr. Harejeva SSK podrejela priznanje pravic manjšini njeni številčni moči?

Zorko Hareja naša javnost pozna kot glasbenika, kulturnika in predvsem kot poštenjaka. Mislimo, da bo glede na skrajno nekorektno ravnanje njegovega predsednika naredil to, kar je edino v skladu z njegovo častjo in dostojanstvom: zapustil tako družčino in se vrnil v klopi opozicije, od koder bo mogel gotovo opravljati še učinkovitejše delo v korist našega slovenskega ljudstva, ne da bi mu bilo treba zardeti od zadrege, v katero ga spravlja tisti nesrečni pakt z Listo.

Zanimiv koncert baročne božične glasbe v Trstu

V nedeljo, 27. januarja, zvečer, je številno občinstvo, ki je prišlo v dvorano Jožeta Peterlina v ul. Donizetti 3 v Trstu, imelo priložnost, da poslušata za naše razmere in glasbene navade nekoliko nevsakdanjo glasbo.

Slovenska prosveta iz Trsta je namreč priredila koncert ansambla »Gallus consort«, ki deluje v okviru skupine za staro glasbo pri tržaški Glasbeni Matici.

Poslušalce in izvajalce je uvodoma pozdravil predsednik Društva slovenskih izobražencev Sergij Pahor, ki je med drugim opozoril, da gre za prvi od štirih koncertov, ki jih Slovenska prosveta namerava prirediti letos v sodelovanju z oddelkom za staro glasbo v Trstu.

Koncert se je začel z dvema zanimivima skladbama, ki sta poslušalcem približala francosko baročno glasbo. »Sonato za dve prečni flauti in sopransko violo da gamba« skladatelja J.B. de Boismortiera so izvajali prof. Miloš Pahor, prof. Erika Slama in Irena Pahor. »Duo za prečno flauto in sopransko violo da gamba« E. Ph. Chédevillega pa sta izvajala Miloš in Irena Pahor.

Obe skladbi sta primerno uvedli poslušalce v izrazni svet jasne in dobro grajene francoske baročne glasbe, ki je med drugim tudi imela to značilnost, da so jo igrali za cel ton nižje, kot je v veljavi današnja intonacija. Povedati moramo, da so se izvajalci držali tega pravila in da sta skladbi, ki so ju izvajali na baročna glasbila, res zazveneli v svoji naravni jasnosti in popolnosti.

Prof. Dina Slama, Sara Zobec, Irena Pahor, Marko Tavčar, Tomaž Simčič in Mitja Petaros so nato v različnih postavah zapeli šest starih angleških božičnih pesmi. Gre za angleške in waleške božične kolednice, ki so v sodobnejših priredbah in izvedbah raznih pevskih skupin znane po svetu. Taka je n. pr. »The First Noel« ali »God Rest You Merry« in »We Wish You a Merry Christmas«, ki je tudi doživela priredbo v slovenščino in jo lahko slišimo na naših koncertih božičnih pesmi, na katerih pojejo otroški zbori.

Pravo doživetje pa je bil »Concerto pastorale« Jochana Christiana Peza, ki ga je izvajal za to priložnost ustanovljeni baročni orkester. Sestavljali so ga violinistki Margherita Canale in Eva Žerjul, oboistka Irena Pahor, flautistka Erika Slama in Miloš Pahor, klavičembalistka Dina Slama, Janko Sluga, ki je igral na violo, violončelist Edi Majeron in Maurizio Cegljar, ki je igral na kontrabas.

Izvajalcem je treba priznati veliko izrazno moč in podoživljanje izvajane glasbe. Tudi izbira skladbe je bila zelo primerena, saj je bila res značilna pastorala, ki zaradi ritmike in glasbene govornice poustvarja božično vzdušje.

Zelo pozitivno bi bilo, če bi ta baročni orkester, ki deluje v okviru Glasbene Matice, nadaljeval s svojim delom, saj je pri tem delu verjetno največ možnosti za uspeh in uveljavitev v glasbenem življenju našega mesta.

—□—

ZA TELEVIZIJSKE ODDAJE V SLOVENŠČINI

Deželni svetovalec Slovenske skupnosti in predsednik deželne komisije za stike z inozemstvom in za izvajanje osimskih sporazumov dr. Drago Štoka se je v petek, 25. januarja, sestal z ravnateljem deželnega sedeža RAI-TV v Trstu dr. Dariom Fioresolijem.

V dolgem in prisrčnem pogovoru je dr. Štoka poudaril, kako je nujno, da bi RAI čimprej poskrbel tudi za oddaje v slovenščini. S tem se strinjajo razni politični krogi in seveda predvsem slovenska manjšina sama, ki prav gotovo ima škodo zaradi pomanjkanja televizijskih oddaj v slovenskem jeziku.

Ravnatelj tržaškega sedeža RAI dr. Fioresoli je svetovalcu Štoki zagotovil, da se bo osebno zanimal, da bi prišlo v najkrajšem času do podpisa sporazuma s predstvom vlade za omenjene oddaje v slovenskem jeziku, in sicer v interesu manjšine, ki živi v deželi s posebnim statutom Furlaniji - Julijski krajini.

Srečanje oktetov Primorske

V nedeljo, 3. februarja, bo za številne ljubitelje slovenske pesmi priložnost, da prisluhnejo petju devetih primorskih oktetov. V Kulturnem domu društva Slavec v Ricmanjih bo namreč srečanje oktetov Primorske.

Nastopili bodo naslednji vokalni ansambli: Janko Premrl Vojko iz Spodnje Idrije (umetniški vodja je Dori Zakelj), oktet S. Gregorčič iz Kobarida (umetniški vodja Metod Bajt), oktet France Bevk iz Otaleža (vodi Pavle Magajna), Primorski oktet iz Ajdovščine (vodi Stane Bajc), oktet Vrtnica (vodi Anamarija Jug), oktet Nadiža iz Kreda (vodi Bogdan Boštjančič), oktet Skofije iz Kopra — umetniški vodja je Ivan Lešnik, oktet Javor iz Pivke — umetniški

vodja Marcel Stefančič, in še Briški oktet iz Dobrovega.

Spored, ki ga bodo izvajali primorski oktetni na nedeljskem koncertu, je precej zanimiv, četudi je v glavnem sestavljen iz železnega repertoarja podobnih pevskih ansamblov. Okteti bodo izvajali pesmi Radovana Gobca, Bučarja, Tomca, Švikaršiča, Aljaža, Gallusa, bratov Ipavec, Liparja, Monteverdija, Vrabca, Rijavca, Hugolina Sattnerja, Davorina Jenka, Žepiča, Gotovaca, Pregla, Simonitija, Adama in Deva.

Običajno so podobni koncerti na dovršeni umetniški ravni in pomenijo lepo priložnost, da se ljubitelji zborovskega petja naučijo lepega petja, ki obogati pevce in tudi poslušalce.

RAJONSKI SVETI V PEVMI, ŠTANDREŽU IN GORICI

V teh dneh je bilo v Pevmi in Štandrežu precejšnje zanimanje za sestanke rajonskih svetov v teh dveh krajih. V torek zvečer se je sestal rajonski svet v Pevmi. Na dnevnem redu je bilo vprašanje o športno-rekreacijskem središču, ki bi ga občina morala zgraditi na zemljišču, ki je last deželne uprave.

V petek, 1. februarja, bodo v rajonskem svetu v Štandrežu govorili o nekaterih morebitnih podporah konzulte pobudam kulturnega značaja, ko gre za pomembne obletnice ipd. Govorili naj bi tudi o ureditvi javnih zelenic v vasi.

V rajonskem svetu središča Gorice pa bodo razpravljali o škodi in težavah, ki sta jih prinesla sneg in mraz, na dnevnem redu pa je še nekaj drugih obrobni vprašanj.

ŠTIPENDIJA »KAREL ŠIŠKOVIC«

Slovenski raziskovalni inštitut - SLORI razpisuje letno štipendijo »Karel Šiškovič«.

Štipendija je namenjena univerzitetnim študentom, ki pripravljajo diplomsko nalogo na temo, ki spada v delokrog inštituta.

Kandidati morajo predložiti prošnjo komisiji SLORI najkasneje do 31. marca 1985. Višina štipendije za izbrano in uspešno zaključeno diplomsko nalogo znaša 3.000.000 lir.

Pravilnik štipendije je posameznikom na razpolago na sedežu inštituta v Trstu, ul. G. Gallina 5/IV, tel. 61183.

DEŽELNA VLADA O LADJEDELNICAH

Deželni odbor je na zadnji redni seji med drugim obravnaval problem podjetij z državno soudeležbo v tržaški in goriški pokrajini. Predsednik Biasutti je izrekel obžalovanje, da je bil odložen sestanek, ki bi moral biti v ponedeljek, 28. t.m., na ravni ministrskega predsedstva in deželne uprave v Rimu in ki je bil namenjen obravnavanju omenjenega problema.

Medtem se obeta začetek pogajanj za preureditev ladjedelniškega sektorja. Srečanje med sindikati in družbo Fincantieri se bo začelo 8. februarja. O tem so te dni govorili na zborovanju v tržaški ladjedelnici Italcantieri, kjer je od skupno 3.450 delavcev zdaj v dopolnilni blagajni kar 2.300 ljudi. Po zborovanju so delavci izvedli protestno manifestacijo z blokiranjem državne ceste Trst - Benetke in avtocestnega dohoda pri Moščenicah.

MOST NA VIPAVI ŠE VEDNO ZAPRT

Že nekaj dni je promet na državni cesti št. 55, ki povezuje državno cesto 14 z Gorico, precej otežkočen zaradi mosta na Vipavi pri Rupi.

Most je že nekaj let bil pod stalnim nadzorstvom odgovornih oblasti; veliki nalivi, led in mraz zadnjih dni pa so tako močno poškodovali nosilne strukture mosta, da je promet čezenj postal nevaren. Iz previdnosti so zato most zaprli.

Vozniki, ki hočejo v Gorico, morajo narediti daljši ovinek čez Gabrje in Sovodnje.

Prejeli smo

Sindikata slovenske šole o pripravniških tečajih

Odbor sindikata slovenske šole, tajništvo Trst, je dne 21. januarja obravnaval vprašanje pripravniških tečajev (anno di formazione) za profesorje na slovenskih srednjih šolah. Pri tem je ugotovil, da je velika večina pripravnikov končala univerzo v Italiji in ni imela možnosti, da si pridobi ustrezno strokovno izrazje v slovenskem jeziku, v katerem poučuje. Zato je neobhodno potrebno, da se zanje pripravi tečaj v slovenskem jeziku. Pravzaprav se lahko zdi čudno, da komu pride na misel kaj drugega, ko je že pred petnajstimi leti italijanska zakonodaja sprejela načelo, da se tečajji za usposabljanje osebja za šole s slovenskim učnim jezikom odvijajo v slovenskem jeziku tudi z udeležbo strokovnjakov iz SFRJ in to ne glede na število kandidatov za posamezne tečaje. Tako nikakor ni sprejemljiva rešitev, ki naj bi jo izbral tržaški šolski skrbnik, da bodo predavanja, ki pridejo v poštev za vse kandidate, v slovenščini, predavanja iz posameznih strok pa v italijanščini kot za kandidate, ki poučujejo na italijanskih šolah.

Odbor SSS, tajništvo Trst, je tudi mnenja, da ni sprejemljivo, da bi samo na koži slovenske šole varčevali pri usposabljanju učnega osebja.

Ravno tako je po mnenju odbora SSS nesprejemljiva hipoteza, ki jo ponuja šolski sindikat CGIL; vsaj dokler ne dobi jasnejše formulacije od tiste, ki jo lahko beremo v Primorskem dnevniku od 18.1.1985:

1. stroški za ustrezno kvalificirane prevajalce z najrazličnejših strokovnih področij, ki pridejo v poštev pri pouku na srednjih šolah, bi bili očitno v nesorazmerju z učinkom. V primeru, da bi se zadovoljili z manj kvalitetnimi prevajalci, bi se utegnilo zgoditi, da bi se italijansko govoreči udeleženci tečaja obnašali tako kot na pro-

slavi prvega maja ob nastopu slovenskega govornika.

2. če jezikovne razlike niso ovira pri vzajemnem poznavanju in vrednotenju različnih kulturnih izkušenj, pa je jezikovno neznanje skoraj nepremostljiva ovira pri tovrstnih prizadevanjih. Dejansko Slovenci neprimerno bolj poznamo italijanske kulturne izkušnje, ker bolj ali manj obvladamo italijanski jezik, kot pa poznajo slovenske kulturne izkušnje Italijani, ki v glavnem slovenskega jezika niti ne poznajo.

3. odbor SSS nikakor ne odklanja stikov med slovenskimi in italijanskimi šolniki, vendar je mnenja, da so za to primerne druge priložnosti:

a) do globjega medsebojnega poznavanja med slovenskimi in italijanskimi šolniki lahko brez dvoma pride med vsaj štiriletnim študijem na univerzi,

b) številne so priložnosti za skupno razpravljanje o posameznih temah na tečajih za dopolnilno izobraževanje, žal samo kadar so tečajji v italijanščini,

c) šolskemu sindikatu CGIL je gotovo znano priporočilo glede stikov med slovenskimi in italijanskimi šolniki, ki ga je na predlog predstavnika šol s slovenskim učnim jezikom 19.1.1984 izglasoval vsedrjavni svet za javno šolstvo; odboru SSS pa ni znano, da bi si bil šolski sindikat CGIL kaj prizadeval za izvajanje navedene priporočila.

4. prizadevanje šolskega sindikata CGIL v zvezi s pripravniškimi tečajji je še posebej za skrbljujoče v zvezi s stališčem šolskega sindikata CGIL v vsedrjavnem svetu za javno šolstvo, kjer je vztrajno nasprotoval vsem prizadevanjem, da bi se osebju, ki naj bi poučevalo na šolah s slovenskim učnim jezikom, zagotovila univerzitetna izobrazba v slovenskem jeziku.

Bachov ciklus v letu glasbe

Kot je znano, poteka letošnje leto tudi pod geslom »Evropsko leto glasbe«. Opisano simbolično leta na pomenljiv način utrjuje in krasi 300-letnica rojstva Johanna Sebastiana Bacha (1685-1750), po mnenju mnogih največjega svetovnega glasbenika vseh časov. Iz takšnih izhodišč je letos pričakovati poudarjeno poustvarjanje ogromne Bachove zapuščine, posebej izstopajoče na področju orgelske glasbe. Slovenski orgelski virtuoz Hubert Bergant pa načrtuje ponovno predstavitev kar celotnega Bachovega orgelskega opusa in je v tem okviru že izvedel prvi koncert (v župnijski cerkvi v Mirnu).

Ob tem je zanimivo dodati, da prav sedaj poteka tudi natanko deset let od tega, kar je mojster Bergant (v sezoni 1974/75) z velikim uspehom in odmevnostjo prvič izvedel celoto Bachove orgelske glasbe. Ta umetniški podvig je zahteval kar petnajst recitalov, ki jih je Bergant odigral v treh ljubljanskih cerkvah (stolnici, Trnovem in pri Sv. Petru). Ciklus je pomenil imeniten glasbeni dogodek, kakršnemu v našem kulturnem življenju še nismo bili priča in ki bi bil v ponos tudi velikim svetovnim glasbenim prestolnicam. Izjemnost podviga je bila potrjena tudi v uradnem priznanju slovenske javnosti, ko je bila mojstru Bergantu prav za Bachov ciklus

podeljena nagrada Prešernovega sklada ob našem kulturnem prazniku.

V spomin in počastitev velikega vzornika se Bergant letos, kot že rečeno, vrača k Bachoveму orgelskemu opusu. Na prvem koncertu iz cikla je v Mirnu ob lepi udeležbi občinstva izvedel dve Bachovi fantaziji, osem malih preludijev, vrsto koralov ter Preludij in fuga v c-molu in Preludij in fuga v C-duru. Vezni tekst med posameznimi skladbami je poskušal poslušalcem približati Bachovo življenje in razumevanje njegove glasbe.

Omenimo še, da je bil letošnji januar za našega virtuozu Huberta Berganta dokaj pester; pisali smo že o njegovem sodelovanju na božičnem koncertu v Trstu. Dodajmo še, da je dva koncerta izvedel tudi z ločniškim zborom in sicer v samem Ločniku ter Aiellu v Furlaniji. Najpomembnejši nastop pa je imel v tem mesecu v Münchnu, kjer je koncertiral v okviru slovenskega tedna v tem bavarskem mestu. V samostojnem koncertu je predstavil skladbe Valenteja, Aldrovandinija, Bacha, Haselbocka, Graapa, Šivica, Julia, Martinija in Peetersa. Bergantovemu recitalu je prisostvoval tudi slovenski kulturni minister dr. Matjaž Kmecl.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Labirint (slovenske) usode v Trstu

Ponatiskujemo sestavek Bojana Stiha, ki je bil objavljen v Ljubljanskem dnevniku 11.1.1985.

(Ured.)

V spremni besedi k Pahorjevemu romanu V labirintu piše akademik dr. Bogo Grafenauer: »Roman seveda ni zgodovina.« Kakor je že ta misel v znanstvenem pomenu definicije pravilna in točna, pa je vendarle treba reči, da smo z romanom **V labirintu** dobili v roke poskus prve romansirane zgodovine, ki opisuje »usodo« Trsta od konca 1946 do začetka 1949. leta. Če želimo najti v modernem slovenskem slovstvu, mislim na čas od leta 1918 naprej, vzporednico in primerjavo, potem moramo zapisati, da je Boris Pahor za Trst to, kar je Juš Kozak za Ljubljano. Od romana Sempeter do Balade o ulici. Pri obeh prozaistih, tako pri Jušu Kozaku kakor tudi pri Borisu Pahorju, se avtobiografska pripoved prepleta s kolektivno nacionalno, družbeno, politično in ideološko usodo Ljubljane in Trsta in njihovih prebivalcev. Potem je značilno tako za Borisa Pahorja kakor tudi za Juša Kozaka »pripovedovanje«, v katerem se prepleta in družijo čista proza z esejem, oblikovanje in fabuliranje s fantazijo in prisposodo, spomin posameznika in njegovega rodu s kolektivnim spominom nacionalnega in mestnega občestva, kozmopolitski humanizem pa z razvito in senzibilno narodno misljo in idejo. Dva sinova malega naroda tako imenovane Mitteleurope, ki imata v Robertu Musilu in Italu Svevu nemškega in italijanskega oziroma germanskega in romanskega sopotnika in arbitra skupnega civilizacijskega, kulturno idejnega in državno pravnega prostora, iz katerega bi lahko kljub nacionalnim razlikam potekla integracijska ideja Združene Evrope. Juša Kozaka so v miselnem in moralnem pogledu vznemirjali idejni, pragmatični in instrumentalni problemi Leninovega in Stalinovega »socializma«. Tudi Borisa Pahorja na križišču in stičišču dveh narodov in dveh delavskih in revolucionarnih tradicij. Oba naša pisatelja sta zvesta demokratični ideji narodno osvobodilnega boja, oba pa sta tudi disidenta realnega socializma, kakršnen se je uveljavil na tržaških tleh z informbirojevsko politiko Vittoria Vidalijskega, pri nas pa z vojaško družbo administrativnega socializma med letom 1945 in šestim kongresom ZK leta 1952 v Zagrebu, pa tudi še potem. Tako moramo biti zadovoljni, da dve pomembni slovenski mesti, Trst in Ljubljana, imata svojega glasnika, biografa in kritika. Juš Kozak in Boris Pahor sicer nista pripadnika istega rodu. Kozakova rojstna letnica je leto 1892, Pahorjeva pa leto 1913. Kar pomeni, da ju loči dvajset let, to pa je že skoroda doba enega rodu. Kljub tej razdalji pa sta oba doživela dve svetovni vojni. Prvo svetovno vojno Juš Kozak kot mladenič, a Boris Pahor kot še nezavedajoči se otrok, ki pa je odrasel v letih italijanske okupacije, to pa je Juš Kozak doživel kot zrel mož. Oba pa sta preživela pekel druge svetovne vojne v ječah in taboriščih kot bojevnika in aktivista narodno osvobodilnega boja. V obeh svetovnih vojnah pa sta bila Juš Kozak in Boris Pahor priči slovenske kolektivne nacionalne tragedije, ki ni bila le politični boj, marveč bitka za obstoj in golo življenje.

Ponavljam, kar sem že večkrat zapisal: Slovenci doslej še nimamo nobenega zgodovinskega spisa, ki bi čas od pomladi 1941. leta pa do srede petdesetih let orisal brez zadržkov, idejno politične kozmetike in tudi brez strahu. In ker je tako, se v velikem številu pojavljajo literarna dela, ki opravljajo, kot je to že nekaj stoletij v navadi pri nas, umetniške, zgodovinarske in politične dolžnosti. Kaj bi se sprenevedali in molčali. Roman **V labirintu** je prav tako umetniško, kakor je tudi politično zgodovinsko delo. Navsezadnje se je James Joyce prepiral s svojo rodno Irsko vse svoje življenje in je zato politični avtor prav tako, kot je tudi izumitelj nove prozne tehnike, oblike in analize. Pahorjev roman **V labirintu** je kronika tržaškega mesta, ki je po letu 1945 postalo vzorčna zrcalna podoba evropske politične, idejne in civilizacijske krize. Ta kriza pa je nastala kot posledica pravičnega poraza fašizma in nacionalnega socializma kot populistične proletarske ideologije in pa kot posledica nepravične zmage protihitlerjevske koalicije. Zakaj posledice »zmage« fragilne in konjunktorne zveze je potisnila Evropa v komo, v kateri je še danes. Pogled na zemljevid razkosane in razmrcvarjene Evrope, v kateri so po 9. maju 1945 postavljali meje in plotove in zidove zmage pijani politiki,

ki so rezali narodom ude in telesa, kot da bi bili vsi skupaj v prosekturi triumfatorjev, nam pove, kje smo in v kakem času moramo živeti. Boris Pahor nadvse točno reproducira ta čas in slovensko usodo v njem. Rekel bi, da sta pisava in pisanje Borisa Pahorja takšni, kakršni sta, zato ker je bil naš avtor postavljen kot Slovenec v mesto pod gradom Svetega Justa. Vidalijska opredelitev in interpretacija tržaškega vprašanja kajpada nimata prav nobene zveze s socializmom in evropskim delavskim gibanjem, zakaj Vidali je bil le Stalinov izvidnik in zvodnik v tržaškem mestu. Boris Pahor se je uprl tej izvidniški in zvodniški politiki, uprl pa se je tudi senilnemu paktiranju med slovenskim delavskim in italijanskim komunističnim gibanjem. Pahorjev upor, ki ga v romanu izpoveduje Radko Suban, nikakor ni nacionalističnega značaja, še manj pa nosi ta upor ali nesoglašanje kakršnekoli nesocialistične poteze, ki so mu jih pripisali dogmatiki in zaradi česar je bil naš pisatelj nekaj časa na indeksu. Ne, to je le **veto** na iluzije o evropski revoluciji pod Stalinovim vodstvom. Junak romana **V labirintu** Radko Suban alias Boris Pahor izpoveduje in oblikuje upor v svojem jeziku mišljenja in dožemanja pa tudi zgodovinskega spomina in nacionalne izkušnje od leta 1918 naprej. Suban na svoj način in to do tega ima naravno človeško pravico, interpretira nacionalne in mednarodne razmere, v katerih živi kot človek in kot Slovenec pa tudi kot antifašist, kar ne velja pozabiti. Morebiti je treba povedati pomislek, da so nekateri Subanove besede kdaj pa kdaj preveč literarne in zato premalo naravne tako v življenj-

dalje na 8. strani ■

Zdravko Jelinčič: PESMI III

V Torontu, kjer prebiva z družino že od konca petdesetih let, je v razmnoženi izdaji izšla po vrsti že tretja zbirka pesmi tega, danes že zdomskega pesnika. V njej je okoli sto pesmi, med njimi tudi nekateri, ki so ostale na pesnikovem domu v Crnem vrhu nad Idrijo, potem ko je bil zapustil domačijo, in so veljale za izgubljene.

Pesmi Zdravka Jelinčiča so nedvomno pričevanje časa, predvsem primorskega človeka. Že leta 1950 je dokončal prvo zbirko z naslovom »Rusalke«, ki je bila razmnožena izdana leta 1980 v Torontu. Preveva jih močno domoljubno in obenem slovansko, pravzaprav panslovansko čustvovanje. Tisti slovanski svet, ki je bil v medvojnih in v povojnih letih v predstavi primorskih ljudi. Naslednja razmnožena zbirka »Pesmi druga knjiga«, izdana v Torontu leta 1981, zajema prav tako okoli sto pesmi, pretežno iz povojnih in iz petdesetih let, pa tudi novejših. Poleg domoljubnega slovanskega čustvovanja prevladuje v njih elegija, odlikuje pa jih tudi melodičnost in zven.

Pesmi tretje zbirke ostajajo po svoji vsebini zveste narodnostnemu čustvovanju, kakor se odraža že v prvih dveh. Čustvovanju ob usodi Primorske in v širšem pogledu slovenstva oz. slovanstva. Iz tega čustva niso premaknile pesnika nobene politične poteze, odprte meje, niti zdomstvo s svojim tehnološkim razvojem in senzacija. Primorska in slovensko-slovanski svet mu ostajata intimno notranje doživetje. Žal mu je vsake pedi potujčene zemlje, boli ga razkroj slovenske okolice Trsta, Krasa. Izrazi svoj protest nad usodo Trsta, na katerega je kakor vsi primorski ljudje zelo navezan.

V nekaterih pesmih poseže kritično tudi na

ideološko polje, npr. »Odmiranje države je utvara, slepilo le za tepce in bedake...« Živo občuti tudi sedanjo, naravno ali prirejeno, idejno problematiko v matični domovini, ko pravi »Prazne so v Ljubljani zdaj razprave o vernih in nevernih...« In podobno.

Pesmi kažejo prav s tem izredno širok duhovni razpon: od ljubezni do tiste nekdanje tako idilične slovenske kmečke zemlje, do slovenskega jezika, pa njegova osebna izpoved, vse do sodobne narodno socialne in politične problematike.

Temeljita podkovanost Jelinčiča v klasični grško-latinski kulturi mu prav nič ne zamegljuje skrbi za usodo slovenstva, slovenske zemlje in naroda, ne da bi pri tem zašel v kakršnokoli patriotsko naivnost. Celotno njegovo panslovansko zanesenost kaže globljio zgodovinsko korenino, kakor jo zaslutimo npr. v pesmi »Naš jezik«. Pravilno namreč zasluži v našem slovenskem jeziku predzgodovinsko kulturno dediščino, tako blizu praslavanski oz. indoevropski davnini. Zasluži s tem tudi posebno narodno vrednoto, ki ji vse do danes nismo posvečali pozornosti.

Jelinčičeve pesmi niti po vsebini niti po jeziku, slogu, obliki in zgradbi nimajo namena korakati vstric z najnovejšo pesniško modo. Zato pa niso nič manj moderne. Pesnik izpoveduje tisto, kar občuti, elegijo, domotožje ali pa protest. Preprosti slog napravljaja pesmi dostopne širokega sloju občinstva, vžiga domoljubna čustva, vendar brez prisiljene udarnosti in izživljanja v geslih. Pač pa s precejšnjo mero narodnopolitične tveganosti. Ocenjevalci njegove umetniške zapuščine, ujeti navadno v določene ideološke modele, pri vrednotenju njegove ustvarjalnosti prav zato ne bodo imeli lahkega opravila.

PREJELI SMO:**IDEOLOGIJA NAMESTO KRITIKE?**

Uničujočo kritiko doživlja v ljubljanskem tisku knjiga »So bili Etruščani Slovani«, ki sta jo napisala A. Berlot in I. Rebec, izdala pa koprška založba Lipa (Koper 1984). Sprva se je pojavil kritičen članek o njej v tedniku »Teleks«, zatem v osrednjem dnevniku »Delo«, končno pa tudi v idejnokulturnem dvotedniku »Naši razgledi« (28. decembra 1984); pisec slednje kritike je Marko Snoj, asistent za slovenski jezik v znanstveno raziskovalnem centru slovenske akademije.

Vseh teh kritik ni mogoče spraviti v sklad z znanstvenimi načeli metodologije. Prepričljivost naj bi jim ustvarilo predvsem sklicevanje na mnenja in študije tujih strokovnjakov na isto temo; potem pa z navedbo kakega dozdevno nezanesljivega primera v knjigi, ki je predmet kritike, pokazati občinstvu, da je celotna knjiga zanič. Nekakšen kritičen racionalizem namesto kritičnega preverjanja postavljenih teorij in hipotez, bi lahko ugotovil kakšen K. Popper ali H. Albert. Toda problem, ki se nam v navedenih kritikah kaže, ni v metodologiji kot taki. Pri teh kritikah gre za nov primer sistematičnega zavračanja pod krinko znanstvenosti vsega tistega, kar bi kakorkoli ovrednotilo podobo slovenskega jezika in kulture v zgodovini.

Da se omejimo samo na »Naše razglede«! Še junija 1984 je ta dvotednik prinesel omalovažujočo kritiko knjige »Slovenian Heritage I« o slovenskem doprinosu Ameriki in svetu, ki jo je napisal Edj Gobec, profesor na Kent State University. Kritika, katero je bil objavil Matjaž Klemenčič, predvsem pa njen ponižujoči ton, sta poznalce tega nadvse zanimivega dela, naravnost osupnila. Seveda je kritik zamolčal tudi to, da so ameriški Slovenci ter njihovi potomci omenjeno knjigo takoj kupili in da je še v istem letu doživela dva ponatisa. Še bolj pa je javnost presejeto, da dvotednik ni objavil odgovora prof. Gobca. Zaradi zadrege? Saj je omenjena knjiga

v resnici ravno nasprotje od tistega, za kar je bila v »kritiki« prikazana.

In spet primer, jeseni 1982 so »Naši razgledi« prinesli prav tako omalovažujočo kritiko stališča vodilne hrvaške zgodovinarke Nade Klaić, ki se je na srečanju zgodovinarjev v Celju istega leta izrazila o slovenski srednjeveški zgodovini, predvsem v zvezi z njeno študijo o grofih, pravzaprav knezih Celjskih, s priznanjem. Dvotednik je potem objavil, dasi z veliko zamudo, odgovor prizadete hrvaške zgodovinarke in zatem še protiodgovor treh slovenskih zgodovinarjev, pri tem zadnjem pa razpravljanje ustavil, češ naj se prenese v strokovna glasila. (Katerih pa širša slovenska javnost seveda ne bere!)

Obveljalo pa je tako pred slovensko javnostjo spet zadnje t.j. povsem negativno gledanje na slovensko zgodovino in njeno tolmačenje. Samo po naključju? Najbrž ne, saj se tudi ta primer uvršča v okvir nekega hlapčevskega modela v prikazovanju slovenske zgodovine; modela, ki mora nazadnje obveljati. Da spadajo v isti model npr. tudi okoliščine, v katerih so pred nekaj leti koroško-slovenskim kulturnikom preperečili, da bi v Ljubljani predstavili kantato »Ustoličenje karantanskega kneza«, naj bo omenjeno samo mimogrede.

Človeku ni potrebno biti kdove kako razgledan, da ob takšnih ponavljajočih se primerih ne bi opazil določenega zakulisja, ki se, kakor že omenjeno, ne nanaša več na metodologijo, pač pa na stališče, ki mora ob vsej navidezni širini razpravljanja vnaprej obveljati: Slovenci so bili razglašeni za narod hlapcev in dekel in takšni morajo tudi ostati. Druge resničnosti pač ni, ker je ne sme biti.

Gre dejansko za ideologijo, ki hoče uveljaviti svojo dogmo pod krinko znanstvenosti. Pojav je gotovo vreden, da bi ga obdelal kot primer kak raziskovalec ideologij v povojnih letih, H. Lefebvre ali K. Mannheim, ali mogoče A. Stüttgen

(Kriterien einer Ideologiekritik, Mainz 1972). Ideologija, v duhu katere se maliči zgodovinska podoba slovenskega jezika, kulture in naroda, ni nekaj novega, stara je že kakih 150 let.

O kakem hlapčevstvu Slovencev poprej ni vedela zgodovina ničesar. Da naj bi bili Slovenci v zgodovini samo hlapci, nesvobodni itd. je iznašlo šele nemškonacionalno zgodovinopisje v prvi polovici prejšnjega stoletja. Nemškonacionalni t.j. liberalni (kapitalistični) krogi so v svoj ideološki voz predvidenega pohoda na Vzhod in do Jadrana vpregli tudi zgodovinopisje, jezikoslovje in druge humanistične vede. Slovanske narode so, seveda pod krinko znanstvenih dognanj, razglasili za nezgodovinske in nezmožne razvoja. Njihovo ozemlje naj bi zaseglo nemštvo, ki naj bi bilo nosilec kulturnega razvoja in napredka, potrebnega za vse človeštvo. Le temu pa obstoj zaozostalnih narodov, kakor so tudi slovanski ne bi smeli biti napoti.

Zaverovana v znanost sta takšne poglede sprejela tudi revolucionarja Marx in Engels in se o tem razpisala. Tako v »New York Tribune« (1851/2) in še prej v »Neue Rheinische Zeitung«. Po njunem naj bi slovanske narode, nezmožne napredka, vsrkala moč nemškega duha.

Na Čehe, Poljake ali Ruse nemška »znanstvena« gledanja niso imela kakega vpliva. Imeli so že par sto let svoje univerze, obdelali že lastno narodnopolitično in kulturno zgodovino. Hrvatje so si hitro izdelali svoje zgodovinsko pravo, češ da je Hrvaška pod Madžarsko krono ohranila svojo državnost.

Pri Slovincih je bilo drugače. Nemškonacionalnemu ideološkemu pritisku, celo z avstro-nemških univerz pod znanstveno krinko, se slovenski akademiki niso znali postaviti po robu. Hlapčevski model je celo prijal revolucionarnemu razpoloženju leta 1848 in prebujajočemu se panslovanstvu. Odgovarjalo je namreč trenutnemu revolucionarnemu razpoloženju gledanje, da smo Slovenci stoletja hlapčevali pod nemškim jarmom, toliko bolj se je potem kazala nujnost rešitve Slovencev izpod tega jarma v neko slovanstvo, ilirizem, itd.

i. i.

(Dalje)

G. S.

KRAŠKE JAME

I.

Z jamami se ukvarja veda jamoslovje, s tujko speleologija, ki je posebna veja krasoslovja.

Človek je uporabljal jamo za bivališče zaradi razmeroma ugodne klime in zaščite. Neugodni za njega sta bili le visoka vlaga in slaba osvetljenost. Zato najdemo sledove bivanja predvsem v začetnih delih jam, takoj ob vhodu.

Najstarejši dognani sledovi človeka v jamah segajo v kameno dobo. Ognjišča, kamenito orodje, ožgane in razbite kosti ter drugo pričajo o stalnem ali začasnem bivanju človeka v začetnih in tudi notranjih delih jame.

Pravo zanimanje in raziskovanje jam se je pojavilo šele z novim vekom. Antika ni cenila jamarstva, srednjeveški človek tudi ni silil v jame, saj so mu bile prepolne skrivnosti in nevarnosti. Mnogi so si predstavljali podzemlje kot kraljestvo hudiča, jame pa kot edini vhod v to kraljestvo.

Sčasom je ljudsko vraževerstvo o podzemlju ugasnilo. Začelo se je pravo zanimanje za jame, posebno še takrat, ko so odkrili prve jamske živali; do tedaj so namreč menili, da je življenje v večni temi sploh nemogoče.

Ljudi je vleklo k raziskovanju jam tudi iskanje pitne vode. V drugi polovici preteklega stoletja pa so jamarji pri nas začeli ustanavljati prva jamarska društva, ki so včlanjevala veliko ljubiteljev jam oz. Krasa nasploh.

Čeprav najdemo jame povsod po svetu, spadajo nedvomno kraške jame med najbolj privlačne naravne krasote zaradi bogastva kapnikov, raznolikosti ter lepote.

KAKO NASTAJAJO JAME

Pri nastanku jame upoštevamo predvsem tri važnejše procese: vdiranje tal, odplakovanje in razkrajanje tal. Redke jame so posledica premikanja zemeljskih plasti (tektonika). Številnejše so nastale zaradi odplakovanja in razkrajanja tal.

Vsaka jama doživlja tri stopnje »življenja«: mlado, zrelo in staro. Za mlado stopnjo je značilno nastajanje votlin in rogov; za zrelo odlaganje raznih anorganskih snovi, za staro je značilno to, da je jama navadno brez vode, suha in se podira. Na različna obdobja razvoja jam lahko sklepamo tudi po kapnikih: če voda ne ustvarja več novih kapnikov, je jama stara.

KRALJICA KRASA

Na našem Krasu je veliko jam, o katerih, na žalost, le premalo vemo. V naši bližini je bila pred nekaj leti odkrita velika jama, največja na doberdobskem Krasu. Zato bom skušala v tem zapisu kar se da natančno orisati večjo kraško jama, imenovano »Kraljica Krasa«, da se bomo lahko поблиže seznanili z naravnimi znamenitostmi kraja, v katerem živimo.

Odkritje jame

To jama so odkrili jamarji »Kraški kriti« (slovenska goriška jamarska skupina) na Vrhu sv. Mihaela leta 1972. Odkrili so jo, kot so v glavnem vse ostale jame, zgolj slučajno. Ko je naša kraška pokrajina pokrita z belo odejo, se sneg na tistem me-

Program kulturnih dejavnosti v občini Devin-Nabrežina

Devinsko-nabrežinska občina načrtuje za leto 1985 vrsto kulturnih dejavnosti, ki jih je na ponedeljkovi seji občinskega sveta obrazložila odbornica za kulturo Marinka Terčon. Do obrazložitve je prišlo v okviru utemeljitve prošnje za razne podpore, ki jih je občina predložila deželi oziroma tržaški pokrajini.

Pomemben del kulturnih dejavnosti v letošnjem letu bo namenjen proslavam dvatisočletnice nabrežinskih kamnolomov, ki poteka v teh letih. Gre za obširen program manifestacij, ki jih bo občina organizirala delno v letu 1985 in delno v prihodnjih letih. Predvsem je treba omeniti dve raziskavi, ki ju namerava občina poveriti skupini raziskovalcev; gre predvsem za raziskavo o starosti nabrežinskih kamnolomov, o izvoru teh kamnolomov in o tehniki ruvanja kamnja, druga raziskava pa zadeva sodobnejši čas, to je dejavnosti kamnolomov v 19. in 20. stoletju, tako gospodarske, umetniške in arhitektonske

kot tudi družbene in etnografske aspekte. Občinska uprava je že navezala stike s Slovenskim raziskovalnim inštitutom, kateremu namerava poveriti nalogo za to raziskavo. Izsledke obeh raziskav nameravajo izdati v posebnih publikacijah ter v zvezi s tem pripraviti vrsto razstav.

Vzporedno z raziskovalnim delom bo občina priredila tudi vrsto drugih manifestacij, predvsem predavanj in fotografskih razstav ter tudi razstavo kamnarskega orodja. Predviden je tudi poseben spominski letak. Za izvedbo tega programa je predviden izdatek 48 milijonov lir.

Druga pomembna kulturna pobuda, ki jo je odbornica Terčonova orisala na seji občinskega sveta, je poveritev naloge štirim strokovnjakom, da zberejo ledinska imena, imena osebnosti, ki so kakorkoli povezane z devinsko-nabrežinsko občino, pomembna zgodovinska obeležja ter druga imena, ki so za kulturno in družbeno stvarnost v občini pomembna. Ta imena bi bila pod-

laga za imenovanje ulic in trgov v občini. Tudi izsledke te raziskave, za katero je predvidenih 9 milijonov lir, nameravajo objaviti.

Poleg tega namerava devinsko-nabrežinska občina tudi v letošnjem letu nadaljevati s kulturno dejavnostjo iz prejšnjih let, to je s sodelovanjem s pobratenima občinama, s prirejanjem raznih koncertov in kulturnih prireditev ter s pošiljanjem mladincev iz občine na razne seminarje.

—□—

Komemoracija v Križu

V Križu pri Trstu so v nedeljo, 27. t.m., uradno počastili spomin Josipa Verginelle, domačina, partizanskega komandanta, ki so ga bili pred 40 leti ustrelili nacifašisti na ozemlju Lombardie in ki mu je italijanska vlada v posmrtni spomin podelila srebrno kolajno za vojaške zasluge. O liku pokojnika so spregovorili Italo Nicoletto, predsednik antifašističnega odbora v Brescii, Boris Iskra, deželni svetovalec Komunistične partije Italije, in Ugo Poli, tajnik partijske pokrajinske federacije v Trstu. Prireditelj je bila na pobudo krajevne sekcije partije iz Križa. V njenem imenu je goste pozdravil Niko Sirk. Na komemoraciji, ki se je udeležilo veliko domačinov in družbenopolitičnih predstavnikov, sta nastopila tudi moški zbor in godba društva Vesna.

ENOTNA SLOVENSKA DELEGACIJA OB PRIHODU OŽJEGA ODBORA SENATNE KOMISIJE

■ nadaljevanje s 1. strani

nje in poznavanje, to težnjo pa zagovarjajo vsi italijanski demokrati in žive sile kulture. »V tem duhu« — se končuje izjava Enotne delegacije, podana v tiskovnem poročilu — »Slovenci pozdravljamo senatorje, člane ožjega odbora senatne komisije za ustavna vprašanja in jim želimo, da bi bil njihov obisk v naši deželi uspešen«.

Labirint (slovenske) usode v Trstu

■ nadaljevanje s 6. strani

skem kakor tudi v kulturno političnem pomenu. Tako kot v ljubezenskem razmerju manjka Subanu moške odločnosti, tako tudi v intelektualnem pripovednem pogledu ne bi bilo romanu v škodo, če bi emotivne prizadetosti kdaj pa kdaj nadomestila in zamenjala ironija. A tudi sarkazem. Toda ta pomislek nikakor ne odtehta kakovosti Pahorjevega političnega in nacionalnega teksta o naši agoniji v mrtvašnici Evrope.

Nekajkrat je bil pisec teh vrstic oster sodnik Pahorjevih pisateljskih izpovedi. Zdaj, ko se delo našega pisatelja prikazuje in predstavlja v celoviti fabulativni in idejno politični razsežnosti življenjske in umetniške naloge, je nujno korigirati nekatere ostre kritične misli. To pa zategadelj, ker je strastni avtobiografski subjektiv-

zem naravno bistvo Pahorjevega pripovedništva in publicistike ne pa poza in domislek. Subjektivna prizadetost je jedro Pahorjevega pisateljstva. Kvaliteta. In je pri tem popolnoma vseeno ali pritrjujejo vsem Pahorjevim sodbam o času, dogodkih in o ljudeh ali pa ne. Pahorjeva strastna pisava je novum v moderni slovenski literaturi. V teh okvirih je Borisu Pahorju najbližji Edvard Kocbek, lahko pa bi rekli tudi drugače, da je Edvard Kocbek subjekt istega toka, ki mu pripada tudi avtor romana **V labirintu**. Oba pa sta izpovedovalca in tudi spovednika naše nacionalne biti, naše zavesti in samozavesti, v kolikor ju še premoremo in sploh občutimo v pogojih in razmerah »ludističnega« in konsumentkega razkroja naroda in človeka. Slovenskega kajpada.

BOJAN STIH

stu, kjer je jama, hitreje topi. Temperatura v jami je namreč v tem primeru višja od zunanje temperature. Zato se iz jame dviga toplejši zrak. Ko so torej jamarji zapazili ta pojav, so takoj zaslutili, da je pod to zemljo votlina oz. jama, ki »diha«. Začeli so takoj z odkopavanjem. V začetku je bila odprtina (vhod v jamo) zelo ozka. Merila je le kakih 20-30 cm. Odprtino so nato razširili in tako danes vhod v jamo ni težaven. Nanovo odkrito jamo so poimenovali »Kraljica Krasa«.

Opis jame

Kraljica Krasa je dolga kakih 300 m. Vhod vanjo se odpira na višini 196 m nad morjem.

Jama ima šest večjih delov. Ti so: Rov Kraških krtov, Prva ali Sejna dvorana, Koralni rov, Druga dvorana, ki se nato razdvoji v Mladi (Kristalni in Sovodenjski) ter v Stari (Vrhovski in Blatni) rov.

Jami so dali ime »Kraljica Krasa«, ker je do sedaj najdaljša poznana jama na našem Krasu.

Je zelo lepo oblikovana, ima veliko vrst kapnikov, lahko bi rekli, da je to Postojnska jama v malem.

Rov kraških krtov

Po vходу v jamo se začne Rov kraških krtov, ki se v zadnjem delu zoži v vsega pol metra visok prehod.

Tla, ne samo tega rova, ampak cele jame, so pretežno ilovnata. Stena je v glavnem pokrita z njoki, kapniki okrogle oblike.

Nekaj metrov pred Prvo dvorano je »Brezno pod mostom«. To je navadno brezno, globoko kakih 6-7 m, nad katerim so zgradili lesen, kasneje železen most.

Prva dvorana

Po 23 m pridemo iz vhodnega dela jame v Prvo dvorano, ki leži približno 173 m nad morsk gladino. Dvorana je precej obsežna, saj je dolga 12 m in široka 7 m, visoka pa kakih 10 m.

Pravijo ji »Sejna dvorana«, ker se dviga sredi nje mogočen kapnik, okoli njega pa so razporejeni drugi manjši. Jamarji so si zamislili, da predstavlja večji kapnik župana, manjši pa občinske može. Po tem je torej dvorana dobila svoje ime.

Dvorana je polna stoječih in visečih ter drugih kapnikov. Viseči niso vsi enaki. Nekateri so navadni, špičaste oblike in se z leti debelijo. Drugi pa ostanejo vedno tan-

ki kot svinčnik in votli, ker zaradi naglega pretoka vode ne utegne nastajati v njihovi sredini jedro. V Postojnski jami pravijo takim kapnikom »špageti«.

Značilnost te dvorane in vse jame nasploh so tudi »zaves« in »ušesa«. Uho je viseči kapnik, ki nastane pri kaki razpoki. Je zelo krhko in tanko ter se dotika površja le na gornjem delu (na stropu). Največje uho v Kraljici Krasa je 3 m visoko. Zaves pa nastajajo kot posledica razlivanja vode. Ta so popolnoma pritrjena ob stenah, le en stranski rob se je ne dotika.

Poleg Prve dvorane je precej globoko brezno 10 m, ki mu pravijo »Razdvojeno brezno«, ker ga skala loči na dva dela.

Koralni rov

Po Sejni dvorani se jama nadaljuje v Koralni rov. Ta je v spodnjem delu malo širši od Rova kraških krtov, zato dobimo tu veliko »koral«. Korale so vrste kapnikov, ki so zelo podobni njokom, le da so tanjši, špičasti in zelo ostr.

Druga dvorana

Druga dvorana se razteza v višini 155 m nad morsk gladino: po vходу smo se torej spustili za 41 m. (Dalje)